

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה החשובה הודפת צדקה וחסד **מרית רודה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 703

מסכת שבת ל"ט - מ"ה ♦ דמאי ה', ד' - ט'

בס"ד, כ"ו חשון תשע"ג

השבוע בגליון

- נעילת תיבה ללא חשש מפני זבובים
- הצתת אש תחת סיר שתוכנו עלום
- מכירת טבל 'לצורך' - מהו צורך?

נעילת חדר שאין ידוע אם יש בו בעל חיים

- שימוש בשבת בדוד שמש
- שתי פעולות בישול בדוד השמש
- פסיק רישיה - גבולות וסייגים

דבר העורך

לוח שנה

קוראים יקרים, לפניכם סיפור מעניין שהגיע עדינו מאחד משיעורי מאורות הדף היומי. **בבניין** בנק ידוע בתל אביב מתקיים שיעור דף היומי לשורות מעובדי הבנק, המקדישים שעה מעמל יומם, מזמנים הפרטי, כדי להגות בתורה מידי יום. כאשר הגיעו לומדי השיעור לגמרא במסכת ברכות בה נאמר כי בני ישראל מקדשים את הזמנים ואת המועדים, התעורר דיון בין המשתתפים לגבי לוח השנה בכל תקופות ישראל. או אז סיפר הר"ר מ. מ. ממשתתפי השיעור, את הסיפור הבא.

בשנת תרצ"ט פרצה מלחמת העולם השנייה. במסגרת הסכם עם הרוסים חולקו שטחים מסויימים וליטא נפלה בשליטת הרוסים. הרוסים הרכיבו ממשלה קומוניסטית, וכתוצאה מכך היהדות חרבה בקובנא ובשאר ערי ליטא. **ישיבת** סלבודקא אמנם שרדה, אבל באופן כללי היהדות הייתה במצב של קשה ביותר. הסוחרים נאלצו להשתעבד בעבודה ממשלתית, והדבר גרם לרבים מהם לחלל את השבת, כיון שהשבת הייתה יום עבודה רגיל, ל"ע, מבחינת הרוסים.

על ידי פעילות של אחד העסקנים בתקופה זו, חלק מן היהודים שרצו בכל מחיר לשמור שבת, הצליחו לעבוד עבודה קבלנית וביניהם הר"ר אברהם יעקב לנגלביץ, שהיה איש מסחר והקפיד בשמירת התורה והמצוות, קבע עיתים לתורה, דף היומי וכו'. הנ"ל רכש מכונת איגה והחל בייצור גרביים שאותן היה מספק למפעל מסויים בקבלנות תוך שמירה על השבת.

בליל שבת, י"ט סיון תש"א (14 ביוני 1941), פרצו הרוסים ונכנסו לבתי היהודים בעלי העסקים בקובנא ובקשו מבני הבית לארוז חפציהם במהירות ולהתכונן לנטיעה. ביום השבת הוצאו כולם מן הבתים והובלו אל משאית ומשם לתחנת הרכבת בקובנא. כ-7000 יהודים הוצאו מבתיהם בשבת זו. הרוסים הכניסו את כל היהודים הללו אל תוך רכבות המובילות בהמות משא, ומשם למהלך

דף לט/א בחמה כו"ע לא פליגי דשרי

שימוש בשבת בדוד שמש

בשבת אסור לבשל.

בסוגיינתנו מבואר כי מותר לבשל בשבת לחום השמש, כגון, להניח ביצה מול השמש שתתחמם. המעניין הוא, כי לדעת רבנן יש לגזור על בישול בתולדות חמה, שמא יבואו להתיר לבשל בתולדות האש, וכגון, אסור לבשל ביצה באמצעות הנחתה על משטח מתכת שהתחמם בשמש, אך מותר להניח את הביצה מול קרני השמש עצמה [הגמרא מסבירה כי גזרו על תולדות חמה בלבד מפני שהן דומות לתולדות האש, ועלולים לטעות ביניהן, אך איש אינו מחליף בין בישול בחמה לבין בישול באש].

במה שונה בישול בשמש? השאלה המתבקשת היא, מדוע מותר לבשל בשמש? במה נתייחדה פעולת בישול בשמש מפעולת בישול באש.

רש"י (ד"ה דשרי) והר"ן כותבים משפט קצר, שהאחרונים עמלו קשות לפרשו: "אין דרך בישול בכך". לכאורה אפשר להסביר שכוונת הראשונים היא, שבישול בחמה הוא "מלאכה כלאחר יד" - התורה לא אסרה עשיית מלאכה באופן בלתי שגרתי, וכגון, המוציא חפץ מרשות לרשות באמצעות מרפקו, שלא כדרך הוצאה - פטור. לפיכך, הואיל ואין דרך אנשים לבשל בחמה, הבישול בחמה לא נכלל באיסור בישול. דא עקא, שחכמים גזרו על מלאכות רבות, שאין לעשותן גם "כלאחר יד", ואם כן עולה התמיהה, מדוע חכמים לא אסרו על בישול בשמש (עיי' בספר 'שבות יצחק' בענייני בישול, עמ' ד - כ"ז).

האחרונים מבארים (עיי' מחזיק ברכה יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ג, ובקובץ שיעורים לגר"א וסרמן זצ"ל כתובות אות ר"ב, וכ"מ בדברי גדולי האחרונים, עיי' שבות יצחק שם), כי בישול בחמה נחשב "בישול שלא כדרך", ופעולה שלא כדרכה אינה מחייבת. דוגמא לכך אנו מוצאים באדם האוכל תְּלָב, שאם אכלו חי, לא מבושל, הוא פטור, מפני שעל אכילה שלא כדרך לא חייבה תורה [לדבריהם, אין זו הלכה מיוחדת בהלכות שבת, אלא פטור בכל התורה כולה, וכגון, המבשל בשר בחלב בחמה או בתולדותיה, אינו לוקה].

מדוע בישול בחמה אינו נחשב בישול כדרך?

רמת בישול ירודה: האדמו"ר מסוכוצ'וב זצ"ל, בעל אגלי טל (אופה מ"ד אות ד'), מסביר, כי אמנם אין די בעובדה שאנשים אינם מרבים לבשל בחמה, כדי להבדיל בין בישול בחמה לבין בישול באש, שניהם פעולת בישול המה. ברם, נחיתותה של מלאכת בישול בחמה נובעת מן העובדה שתוצאת הבישול בחמה אינה מגיעה לרמת הבישול באש. המבשל בחמה, איפוא, אינו מבשל כדרך, מפני שתוצאת הבישול אינה טובה.

צעילוי נשמת

הר"ר **אפרים סגל** ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז מרחשון תשל"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו עו"ד
הר"ר **מנחם סגל** שיחי' - תל אביב

צעילוי נשמת

מרית **דבורה בוטנויזר** ע"ה
ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט בחשון תש"ן
ומרת **עליזה פלס** ע"ה
ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו בחשון תשל"ג
תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו עו"ד
הר"ר **עזר פלס** ומשפ' שיחי' - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה פרידר** ז"ל
ב"ר ישראל צבי ז"ל
נלב"ע כ"ה בחשון תש"ס
תנצב"ה

הונצח ע"י בני ידידו ר' **יהודה פרידר** ה"ו - ר"ג
ור' **ישראל פרידר** ה"ו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה אבן ארי** ז"ל ב"ר דניאל ז"ל
במלאת שש שנים לפטירתו נלב"ע כ"ח בחשון תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחי'

נר ה' נשמת אדם

איך פועל דוד שמש: דוד השמש הניצב על גגות בתינו, ניצב במוקד דיון הלכתי ענף בין פוסקי זמנינו. כדי להבין את המשא ומתן נפרט בקצרה את אופן פעולתו. צינור כניסת המים אל דוד השמש ממוקם סמוך לתחתיתו. צינור נוסף בגובה זהה, מחובר אל המשטחים השחורים גדושי הצינורות - קולטי השמש. המים הנמצאים במשטחים השחורים מתחממים, ונהדפים במעלה הצינורות כלפי מעלה, אל הדוד, שהרי מים חמים טבעם לעלות, ואילו המים הקרים שבדוד יורדים אל המשטחים השחורים וחוזר חלילה. צינור המים המוליך את המים החמים אל הבית, יוצא מקדקדו של הדוד, שם מתרכזים המים הרותחים. כאשר משתמשים במי הדוד, מים קרים נכנסים אליו בתחתיתו, זורמים ממנו אל הצינורות ומתחילים את התהליך מחדש.

שתי פעולות בישול בדוד השמש: שתי שאלות נלוו אל השימוש בדוד שמש בשבת. האחת, אם פתיחת ברז המים החמים, הגורמת למים קרים לזרום אל דוד הרותחים, אינה נחשבת כפעולת בישול, שהרי המים הקרים מתחממים ומתבשלים במגעם עם המים הרותחים. השנייה, שהרי המים הקרים מתבשלים בקולטים.

לכאורה, בישול המים הקרים במי הדוד הרותחים נחשב **בישול בתולדות** חמה, אשר אסור, כאמור, ואילו בישול המים בקולטי השמש עצמם מותר, שהרי זה בישול **בחמה** עצמה.

בישול בתולדות החמה: הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל טוען, כי הבישול בקולטים נחשב גם כן כבישול בתולדות חמה האסור, מפני שהמים אינם נחשפים ישירות לשמש, אלא הקולטים נחשפים לה ומבשלים את המים.

בישול בחמה: ואילו הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל טען להיפך, כל פעולת חימום המים בדוד השמש דינה כבישול בחמה, הן בישול המים הקרים במים החמים, והן בישול המים בקולטים, כיון שהדוד הוא כלי המיוחד לחימום באמצעות השמש, ודינו כבישול בחמה המותר ולא כבישול בתולדות חמה האסור.

דיון זה התפתח עוד בימים שבהם דוד השמש תפקד כמחמם מים באמצעות השמש בלבד. כיום, בדודי השמש משולבים מתקני חימום חשמליים, "בולער", ולפיכך, כל עוד החפץ להשתמש במים החמים אינו בטוח כי אין בדוד מים שחוממו בחשמל, השימוש במי הדוד אסור, שכן, הפותח ברז בשבת ומזרים מים קרים לתוך הדוד, מבשל אותם במים החמים שהתבשלו באמצעות החשמל, האש, ועובר על איסור תורה, מפני שהוא מבשל בתולדות האש.

לפיכך, שב הגרש"ז אוירבך זצ"ל לאסור את השימוש בדוד שמש גם בימי קיץ חמים, כאשר המבער החשמלי לא הופעל, מפני שחז"ל אסרו את הבישול בתולדות חמה מחשש שיבשלו בתולדות האור, ובמקרה זה החשש סביר ביותר, מפני שהרגיל לפתוח את ברז המים החמים בשבת, עלול לפתוח אותו גם כאשר מימיו חוממו באמצעות החשמל (עיין שבת יצחק שם פ"י וראה גם ארחות שבת פרק ראשון אות ק"ב).

דף מא/ב מו/ב והלא מצרף

פסיק רישיה - גבולות וסייגים

אחת המחלוקות המפורסמות בש"ס היא אם "דבר שאינו מתכוון מותר או אסור". לדעת רבי שמעון - מותר, ולדעת רבי יהודה - אסור.

אחד המקרים הידועים הממחישים את המחלוקת הוא, "גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ" (שבת כ"ט/ב). כלומר, למרות שאסור בשבת לעשות חריץ בקרקע, משום מלאכת "חורש", אדם שגורר ספסל על הקרקע ואינו מתכוון ואף אינו זקוק לחריץ שמותיר אחריו הספסל הנגרר, רשאי לעשות כן, שכן, רבי שמעון סובר, כי מקרים שבהם אין בכוונת העושה לגרום לפעולת האיסור, אינם אסורים (וע"ע פני יהושע מב/א). רבי יהודה חולק.

טרם ניגש לנידונינו ראוי לציין, כי רבותינו הראשונים נחלקו בנידון מהותי לגבי הגדרת מחלוקת התנאים. יש סוברים (ריטב"א, יומא לד/ב), כי מחלוקת זו תקפה לגבי כל דיני התורה, כגון, לגבי כיובי האש על גבי המזבח [ראה בהרחבה בגליונו, זבחים דף צא/ב, מאמר "דבר שאינו מתכוון, מותר" - הכל מותר?]. ראשונים אחרים (תוס' בסוגייתנו מא/ב ד"ה מיחס) חולקים וסוברים, כי בשונה מיתר דיני התורה, הכל מודים שבשבת אין איסור תורה בעשיית דבר שאינו מתכוון, מפני שבשבת קיים כלל ייחודי: "מלאכת מחשבת אסרה תורה", והעושה בשבת מלאכה שאינו מתכוון אליה, אינו חייב בדיני התורה, ומחלוקת התנאים מתמקדת בשאלה אם חכמים אסרו פעולה זו.

פסיק רישיה לשעבר: ומכאן לנידונינו, המכונה על ידי האחרונים "פסיק רישיה לשעבר". גמרתנו מדגישה כי היתרו של רבי שמעון אינו כולל גרירת ספסל אשר תגרום בוודאות לחריצת העפר. רק כאשר אין וודאות כי המלאכה תגרם, מותר לגרור את הספסל. מקרה זה מוגדר "פסיק רישיה ולא ימות?", היינו: האם יש הגיון בדבריו של אדם השוחט בעל חיים, וטוען כי אינו מתכוון להמיתו? לפיכך, אסור בשבת לסגור דלת או חלון, אם בחדר נמצאים בעלי חיים, מפני שסגירת

נסיעה בן תשעה עשר יום לדרום מזרח סיביר. אלטאי נקרא שם המקום אליו הושלכו הגולים. הם התגלגלו ממקום למקום, וככל הנראה בשל עצמת המלחמה, החליטו הרוסים להעבירם אל הקוטב הצפוני, שם מצויים דגים מסיימים הטובים למאכל ומלאים בשומן המבריא את גופם, על מנת שגולים אלו יספיקו מכסה של דגים להאכלת החיילים הרוסים בחזית. לאחר הפלגה של מספר חודשים נהר הלנה הגיעו בסופו של דבר למקום הנקרא "ביקום מיס". כבר דגים זה ממוקם בקצה הצפוני ביותר של סיביר. מדינת הרפובליקה "היקוטית" (יקוטים = אסקימוסים). כאן למדו הגולים בעל כרחם את סגנון חייהם של האסקימוסים.

במקום זה שוררים שלוש חודשי אור ללא שקיעה ואחר כך כששה חודשי חושך מוחלט. עלטה ללא זריחה כלל. חדשים אלו הם חרפיים, הים מתכסה בקרח וסכנת סופה ושלגים מרחפת. הם הגיעו אל המקום לקראת סוף הקיץ, התקופה הפוריה ביותר לדייג ואולצו להתחיל מיד במלאכת הדייג עבור הרוסים. הדייג נעשה באמצעות נקבים שנקדחו בקרח עד למים, רשתות נפרסו דרך נקבים אלו ובמשך הימים התקבצו בהן דגים גדולים, 15-40 ק"ג כל דג ובערב אספו את הרשתות, וחוזר חלילה. עבודה זו נעשתה בכפייה והדייגים היו זניזים גם כן מדגים אלו, ונוספו היו מקבלים תלושים לקבלת מזון יבש תמורת העבודה.

נששים משפחות בנו שם בתים וכלל בית חיו מעל שלשים נפשות. הבתים הללו קרואים יוריות. בחורף היוריה היתה מתכסה בשלג מחמת סופות שהיו שכיחות שם. בשעת סופה כזו השהיה מחוץ ליוריה היתה ממש מוות, כיון שהשלג מכסה את שדה הראיה כך שקרוב לודאי שהשוהה בחוץ יאבד את דרכו ויפול אל סחף הים האין-סופי, וכן סכנת קיפאון מוחלט וקבורה חיה תחת השלג הנערם. **כאמור**, היוריה היתה מתכסה כולה בשלג וכשחזר מזג האוויר "לאיתנו" היו הגולים מחפשים אחר בתיהם באמצעות מקושים וכלי חפירה אחרים שהיו ברשותם. **בניא** צלמות זה שכנו הגולים כשמונה שנים. **למורה** מכן אפשרו הרוסים להעבירם לקרקע בירת הרפובליקה היקוטית במרכז סיביר, שם הם שהו עוד כשבע שנים נוספות.

שש עשרה שנים!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

לאחר מכן הם קבלו אישור לחזור לליטא, אז גילו לשמחתם, כי אפילו טעות אחת לא חלה בלוח השנה! במהלך שהותם בולגא נפטר רבה האחרון של העיר ואז שימש רבי אברהם יעקב כרב במקומו, באמירת שיעורים ועוד.

לאחר קריאת הסיפור המפורט, אין צורך במוח ברוך דמיון כדי לנסות לתאר את מצבם של היהודים הללו. בודדים, לאורך שנים ארוכות, באמצע שום מקום, יום הוא לא יום ולילה הוא לא לילה, חושך ארוך על פני חדשים, הזמן מאבד את מהותו והשעון הופך לכלי נטול חפץ. החיים נראים כמובילים לשום מקום, ואין זה בלתי הגיוני להניח, כי אדם עלול לאבד את חדות החיים במקום זה. **חלף** זאת, יהודים מופלאים אלו שימרו במסירות נפש את גחלת היהדות, ובמו ידם ערכו חישובים שונים כדי לקיים באדיקות את מצוות התורה. **אמרו** נא, האם כעת נראה זה מופלא בעיניכם, שיהודים קוטעים את יום עבודתם לשעת לימוד תורת ה'?

המעוניין ליכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

לעילוי נשמת

ר' משה יהודה ברלינר ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע כ"ז בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר משה לוי ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשל"ב
ומרת שרה לוי ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אריה לייב יעקובסון ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' בחשוון תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו

הר"ר אשר ולא צינגלאוב שיחיו - חיפה

לומדים בשלמות

שיחה עם הרב הגאון

רבי גדליה הוניגסברג שליט"א

מגיד שיעור בבית המדרש "הרטמן"

רחוב ברנדשטטר 6 בבני ברק, השיעור

מתקיים מדי יום בשעה 19:00-20:00

במסגרת לימוד המשניות שהתקבל באהדה רבה בכל שכבות הציבור, ברצוננו הפעם לשמוע מאת מגיד השיעור וותיק מהי לדעתו סיבת ההצלחה של רעיון "לומדים בשלמות" - לימוד משניות מסדר זרעים טהרות במסגרת לימוד ה"דף היומי". פנינו אל הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א שמוסר בכל יום שני שיעורים בגמרא על סדר ה"דף היומי", ובאחד השיעורים זכה יחד עם שומעי לקחו לסיים במחזור הקודם את ששה סדרי משנה. מלבד סיום הגמרא עם רבבות עמך ישראל הם זכו לסיים אף את ששת סדרי המשניות. אכן זכות נפלאה שלא רבים מלומדי השיעורים זכו לה.

מה לדעתכם סוד הצלחת רעיון "לומדים בשלמות"?

הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: "הביאור שבסוף הגמרות שבהוצאת "מאורות הדף היומי". כאן טמון סוד ההצלחה. ביאור נפלא, מתומצת וקל להבנה, המבאר היטב את מהלך המשנה, תוך הסברת הנושאים והדינים הנלמדים בסדר זרעים, בטוב טעם.

הדלת או החלון צדה אותם בחדר, ובשבת אסור לצוד, אף על פי שאין זו כוונת הסוגר (רמ"א שולחן ערוך או"ח סי' שט"ז סעי' ד').

נעילת חדר שאין יודע אם יש בו בעל חיים: שאלה גדולה קמה וגם ניצבה על שולחן הפוסקים לדורותיהם. אדם נועל חדר, אך אינו יודע אם יש בעלי חיים בחדר - המותר הדבר? מחד גיסא אין אפשרות להגדירו כ"פסיק רישיה", כמי שבוודאי צד בעל חיים, שהרי הוא אינו יודע אם אכן יש בעל חיים בחדר. מאידך גיסא סגירת הדלת היא מעשה מובהק של צידה, לאמר, אין לפנינו ספק עתידי, כגון, האם גרירת הספסל תחרוץ באדמה אם לאו, אלא הספק הוא על דבר קיים כבר עתה, העולם מאיתנו - האם יש בעל חיים בחדר.

כדי להבין את עומק השאלה נציב מקרה אחר ונתבונן בהבדל בין המקרים. אדם מזיז דלת כלוב של ציפורי נוי, ויתכן שבמהלך פעולתו דלת הכלוב תטרק ותנעל. במקרה זה, מעשהו אינו מוגדר כמעשה צידה, מפני שיתכן שהדלת לא תטרק ותנעל. אולם, הסוגר דלת ואינו יודע אם יש בעל חיים בחדר, עושה מעשה צידה וודאי - אם יש בעל חיים בחדר, הוא ניצוד.

אם נבקש לסכם את צדדי הנידון במשפט קצר, נגדיר זאת כך: מחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה מתייחסת למקרה שבו הספק מתמקד במעשה, כיצד הוא יתבצע, האם הספסל יגרר בחוזקה, או ברפיון. שאלתנו, היא, איפוא, כיצד יש להתייחס למקרים שבהם הספק אינו טמון במעשה, אלא בחוסר ידיעת העושה, הוא סוגר את הדלת, אך אינו יודע אם יש בעל חיים בחדר. ומכאן לדעות הפוסקים.

נעילת תיבה ללא חשש מפני זבובים: ה"ט"ז (סי' שט"ז ס"ק ג') נוקט, כי אין איסור בדבר, ולפיכך, הוא מתיר לנעול תיבה שיתכן שמעופפים בה זבובים. לדעתו, כל עוד נועל התיבה אינו מתכוין לצידת הזבובים, ואינו בטוח כי הם אכן שם, אין המקרה נחשב "פסיק רישיה".

הצתת אש תחת סיר שתוכנו עלום: לכאורה, קיימת הוכחה ברורה, שהרמ"א חולק על ה"ט"ז. כאמור, דין "אינו מתכוין" נוהג בכל דיני התורה. הבה נתבונן בהלכה מהלכות "בשר בחלב". כידוע, מלבד איסור אכילת בשר וחלב שבשולו יחד, גם פעולת בישולם יחד אסורה. והנה, הרמ"א (י"ד סי' פ"ז סעי' ו) פוסק, כי אסור להבעיר אש תחת קדרת נכרי כאשר היהודי אינו יודע מה היא מכילה, מחשש שיש בה תערובת בשר וחלב, ונמצא עובר על איסור בישול בשר וחלב יחד. פסיקה זו של הרמ"א מעידה כאלף עדים, כי לדעתו, מעשה שבפני עצמו גורם לפעולה וודאית, נחשב "פסיק רישיה", מפני שאם אכן יש בסיר בשר וחלב, הרי זו פעולת בישול וודאית (עיי' בהג' רע"א שם. ועיין שו"ע הרב קו"א סי' רע"ז אות א' ושו"ת "חלקת יואב" מהדו"ק סי' ח').

מלאכת מחשבת: אולם הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל מעיר ("מנחת שלמה ח"א סי' י' אות ט'), כי יתכן שיש להבדיל בין איסורי שבת לבין יתר איסורי התורה, שכן, בשבת נאמר דין מיוחד - "מלאכת מחשבת", היינו: אסור לעשות פעולה מתוך מחשבה ורצון שבעקבותיה תתבצע מלאכה, בשונה מיתר איסורי התורה אשר בהם המעשה גופו הוא האיסור, ומחשבת האדם ורצונו אינם משנים את הגדרת המעשה. מעתה, דווקא בבישול בשר וחלב החמיר הרמ"א, מפני שאם בסופו של דבר הסיר מכיל בשר וחלב, המבעיר עבר על איסור. אך בנידונינו, לגבי איסור שבת, מאחר שסוגר הדלת אינו יודע אם יש בעל חיים בחדר, אי אפשר להגדירו כ"מלאכת מחשבת", שכוונתו ומחשבתו היתה לצודם, שהרי אינו יודע אם אכן יש שם בעל חיים.

כך או כך, הפוסקים מוכיחים מסוגייתנו כדעת ה"ט"ז, שגם כאשר הספק אינו בגוף המעשה, אלא בתנאים הסביבתיים, אינו נחשב "פסיק רישיה". בגמרא נאמר, כי מותר לשפות מים קרים לסיר רותח, כדי שיתחממו קמעא ויהיו פושרים. הגמרא מקשה, הרי פעולה זו מחזקת את הכלי; כידוע, כלי מתכת חמים מתחזקים במגע פתאומי עם מים קרים. הגמרא עונה, כי הלכה זו היא לדעת רבי שמעון, ש"דבר שאינו מתכוין מותר", ומאחר שאין בכוונת שופת המים לחזק את הכלי, אין איסור בדבר.

לכאורה, מה בכך שאין זו כוונתו, במה הוא שונה מן הסוגר דלת ונועלה על בעל חיים הנמצא בחדר, שניהם אינם מתכוונים למלאכה, אך הדבר אסור מפני שהתוצאה בלתי נמנעת? הראשונים מבארים, כי מאחר שיתכן שהכלי שלתוכו נשפתים המים הקרים כבר חוזק לפני כן באמצעות מים קרים, אין וודאות כי שפיתת המים הקרים מחזקת אותו, שיתכן שהוא כבר מחוזק.

הרי לנו, כי גם כאשר הפעולה וודאית והספק נוצר כתוצאה מתנאים סביבתיים, עדיין המקרה נחשב כספק הנכלל בהיתר של רבי שמעון - "דבר שאינו מתכוין, מותר" (עיי' שו"ע הרב שם וביאור הלכה" סי' שט"ז).

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

זמאי, פרק ה', משנה ח': אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך

מכירת טבל לצורך - מהו צורך?

במשנה מבואר שאסור לאדם להוציא מתחת ידו פירות שאינם מתוקנים - אסור למכור טבל, בין לחבר ובין לעם הארץ, מחשש שיבואו לידי תקלה. אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך.

לומדים בשלמות - המשך

"אני חייב לציין שהעובדה שבסוף הגמרא יש את המשניות המבוארות היא זיכוי הרבים נפלא ביותר. אשריכם ואשרי חלקכם.

מתי לומדים את המשניות בשיעורכם?

הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: "בסוף השיעור, לאחר הגמרא, לומדים את המשניות, ולאחר מכן לומדים גם את סדר ההלכה לפי סדר ההלכות המובאות אף הן בגמרות שבהוצאת "מאורות הדף היומי".

כמה זמן אורך לימוד המשנה?

הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: עם הפירוש של מאורות אנו מספיקים בחמש דקות ללמוד את המשנה באר היטב.

כמה משניות לומדים ביום?

הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: "כמובן לפי הסדר שמובא בגמרות שבהוצאת "מאורות הדף היומי".

איך התקבל סדר לימוד המשניות בקרב קהל המאזינים היקר? אנו שואלים בסיום השיחה

הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: "בשמחה רבה. הציבור צמא למים, ולכן הוספת לימוד המשניות לסדר לימוד ה"דף היומי", לא זו בלבד שאינה מכבידה, אלא אף מוסיפה חיות ללומדים".

ואנו אין לנו אלא להפטיר ולומר אחר דבריו הזכים בפסוק: "הוי כל צמא לכו למים", ואין מים אלא תורה.

צורך זה מוגבל לאופן מסויים מאד: כאשר חולין התערבו בטבל ואין אפשרות לעשר עליהם ממקום אחר, ולכן בעליהם זקוק לטבל כדי לעשר ממנו על התערובת (ר"ש; רא"ש, וכ"כ רע"ב). אף היתר זה אינו אלא לחבר, אך לעם הארץ אסור למכור טבל בשום אופן.

איסור זה נוגע למעשה לכל מי שברשותו משק חקלאי המספק תוצרתו לשוק הכללי. על פי צורת השיווק הנהוגה, היבול נמכר כולו לגופים גדולים המספקים את הסחורה לשווקים ולחנויות, ואותם גופים מפרישים תרומות ומעשרות מכל התוצרת. השאלה הנידונה היא: האם בעלי המשקים חייבים להפריש תרומות ומעשרות מיבולם, כי אסור לאדם למכור טבל, או שמא הואיל והם יודעים בוודאות שיפרישו תרומות ומעשרות מן היבול שיימכרו, אין חובה עליהם להפרישו.

יצוין כי החזון איש (דמאי סי' וסק"י, ד"ה ויש לעיין) צידד שכאשר ידוע שהקונה יעשר מפני שהוא חייב לעשות כן, כגון באופן שאיננו יכול לסמוך על הפרשת המוכר - רשאי המוכר שלא להפריש, בדעתו כי בוודאי יעשר הקונה את היבול שיקנה ממנו. החזון איש מגדיר אופן זה כמכירת טבל 'לצורך' המוזכר במשנה - הצורך של בעל היבול שלא להפסיד תרומות ומעשרות לחינם (כמובן שעליו להודיע לקונה שלא הפריש תרומות ומעשרות). למעשה הניח החזון איש שאלה זו בצריך עיון.

צידוד נוסף להתיר לבעלי המשקים להמנע מהפרשת תרומות ומעשרות, ואולי אף לאסור עליהם להפריש תרומות ומעשרות, הוא הנתון הבא: כל התבואות מכל בעלי המשקים בארץ מובלים לממגורות "דגון", ושם מפרישים מהן תרומות ומעשרות. אם בעלי משקים יפרישו תרומות ומעשרות באופן עצמאי, יתערב יבול טבל עם יבול מתוקן, כי ברור מאליו שיש משקים שלא יפרישו תרומות ומעשרות, והמפרישים בממגורות דגון עלולים להפריש תרומות ומעשרות מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור - אין להפריש תרומות ומעשרות מיבול שכבר הופרשו ממנו תרומות ומעשרות על יבול שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות, ולהיפך].

בנושא זה נחלקו הפוסקים. יש שסברו שאכן טיעון זה מכריע שלא להפריש תרומות ומעשרות, וכי אף מקרה זה נכלל ב'צורך' המוזכר במשנה, זהו צורך למכור טבל (הגרש"ז אורבך זצ"ל, ראה "ישורון" י', עמוד קכ"ו).

פוסקים אחרים נוקטים כי טיעון זה אינו כלול ב'צורך' שעבורו התירה המשנה למכור טבל, כי לא התירה זאת המשנה אלא כאשר כבר אירעה תקלה שמותר לתקנה על ידי מכירת טבל (הליכות שדה, סיון תש"ן, בשם גדולי ההוראה). כמובן מוטל על בעל היבול לדאוג שלא תתרחש כל תקלה, ואחת האפשרויות לכך היא לקיים פיקוח על התבואה שכבר הופרשה, ולרכז אותה במקום אחד, באופן שלא יפרישו ממנה פעם נוספת, ובזמנים מסויימים אכן נעשה כן ("ישורון", שם).

במקומות שעדיין יכול להתרחש מכשול כתוצאה של עירוב פירות המתוקנים עם טבל, יש עצה נוספת: להפריש תרומות ומעשרות בהתנייה כי אם יפרישו מיבול זה תרומות ומעשרות פעם נוספת, תהא ההפרשה הראשונה בטלה למפרע (ראה על כך בשו"ת מנחת יצחק ח"ו, סימן קי"ט, וראה חזון איש דמאי, סימן ט"ז, ס"ק ט"ז, שהאריך אם אכן אפשר להפריש באופן זה) [ראוי לציין כי בהפרשת תרומות ומעשרות בתנאי יש מבוכה לגבי הברכה, כי מחד גיסא אין לברך על הספק, ומאידך גיסא אין לבטל ברכה על טבל ודאי. העצה לכך היא שיפריש מעט תרומות ומעשרות לעצמו בברכה, ויכוון לפטור גם את ההפרשה המסופקת].

עשרות אלפי גמרות
מודפסות ונלמדות
לעילוי הנשמה המונצחת
בעמוד הגמרא

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
אדר - ניסן - אייר - תמוז

בגמרא המיוחדת "מהדורת כתר הש"ס" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020